

فصل دوم: راه و توشه

خداوند حکیم، ما انسان‌ها را به این دنیا آورده و راه رسیدن به خوشبختی و سعادت را به ما نشان داده است. برای پیمودن این راه باید همراه خود توشه‌هایی برداریم. خداوند دانا این توشه‌ها را در پیام‌های آسمانی‌اش بیان کرده است. در این فصل، با راه مستقیم الهی و توشه‌هایی که در این راه باید با خود داشته باشیم، آشنا می‌شویم:

درس سوم (شکر نعمت): باید در برابر نعمت‌هایی که خداوند بخشاینده به ما داده است، تشکر کنیم تا نعمت‌های بیشتر و مهم‌تری به ما عطا کند، این درس بهترین راه شکرگزاری را نماز معرفی می‌کند.

درس چهارم (ستون دین): نماز بهترین و زیباترین راه شکرگزاری در برابر خداوند بی‌نیاز است. این عمل پسندیده، آن قدر مهم است که پیامبر اکرم (ص) آن را ستون دین دانسته است. این درس، ستون دین و یکی از بهترین به‌پادارندگان آن را معرفی می‌کند.

درس پنجم (پیمان جوانمردان): زیباترین و خداپسندانه‌ترین شیوه‌ای که می‌توان ستون دین را برپا داشت، به صورت گروهی و جمعی است. این درس فواید اتحاد و همدلی و یکی از بهترین روش‌های برپایی جمعی ستون دین (نماز جمعه) را بیان می‌کند.

درس ششم (به سوی پاکی): برای پیمودن راه مستقیم الهی باید از برخی چیزهای ناپاک پرهیز کرد تا در این مسیر، روح و جسممان سالم بماند. در این درس با این چیزهای ناپاک، شیوه‌های پرهیز از آنها و پاک ساختن وجودمان از این پلیدی‌ها، آشنا می‌شویم.

درس سوم شکر نعمت

امام صادق علیه السلام روزی با یاران خود نشسته بود، مردی آمد و گفت :
– فقیرم، کمک کنید...

امام از ظرف انگوری که مقابلش بود خوشه‌ای برداشت تا به او بدهد.

– انگور می‌خواهم چه کار؟! پول بدهید!

آن حضرت انگور را برگرداند و فرمود :

– خداوند ان شاء الله مشکلت را حل کند.

مرد فقیر رفت ولی خیلی زود بازگشت.

– همان انگور را بدهید.

امام این بار چیزی به او نداد و فقط همان دعا را تکرار کرد :

– خداوند ان شاء الله مشکلت را حل کند.

کمی بعد، مرد فقیر دیگری آمد.

– فقیرم، کمک کنید...

امام صادق علیه السلام چند دانه انگور به او داد. آن مرد انگورها را گرفت و

گفت :

– سپاس خدایی را که مرا روزی داد.

امام به محض شنیدن این سخن، فرمود :

– همان جا بمان.

سپس دو دست خود را پراز انگور کرد و به او داد. مرد فقیر گفت :

– اَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

امام دوباره فرمود :

– همان جا بمان.

سپس از یکی از همراهان خود پرسید :

– چه مقدار پول به همراه داری؟

– بیست سکه.

– همه را از طرف من به این مرد بده.

مرد فقیر سکه‌ها را گرفت و گفت :

– خدایا، شکر و سپاست می‌گویم. اینها همه از توست. یگانه‌ای و هیچ شریکی

نداری.

امام باز فرمود :

– همان جا بمان.

آن‌گاه عبای خود را به او داد و فرمود :

– این عبا را بپوش.

مرد فقیر آن را پوشید و گفت :

– خداوند به شما خیر دهد.

مرد با خوشحالی بازگشت و امام با نگاه مهربان خود او را بدرقه کرد.^۱

فعالیت کلاسی

چرا امام صادق علیه السلام با این دو نیازمند، دو رفتار متفاوت داشت؟

۱- کافی، ج ۴، ص ۴۹.

«... لَيْسَ شَكَرُكُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ...»^۱.

اگر سپاسگزاری کنید، حتماً [نعمت‌های] شما را افزون خواهیم کرد.

شکر نعمت، نعمت افزون کند   کفر نعمت، از کفّت بیرون کند

شکر زبانی و عملی

وقتی کسی در انجام کاری به ما کمک می‌کند، به او می‌گوییم: «از شما متشکرم». این ساده‌ترین نوع تشکر است که به آن «شکر زبانی» گفته می‌شود. گاهی علاوه بر شکر زبانی، سعی می‌کنیم ما هم برای او کاری انجام دهیم و او را از خود خشنود کنیم. در برابر نعمت‌های خداوند نیز گاهی فقط به زبان می‌گوییم «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» و گاهی علاوه بر شکر زبانی، «شکر عملی» نیز انجام می‌دهیم...

وقتی از چشم خود برای مطالعه کتاب‌های مفید و آموزنده استفاده می‌کنیم، وقتی به پدر و مادر و معلم خود احترام می‌گذاریم، وقتی به افراد سالخورده و ناتوان کمک می‌کنیم، در تمامی این موارد شکر عملی نعمت‌های خداوند را به جا می‌آوریم. خداوند وعده داده است اگر ما از نعمت‌ها درست استفاده کنیم و سپاسگزار او باشیم، نعمت‌ها را زیاد خواهد کرد:

امام صادق **علیه السلام** دربارهٔ این نوع از شکرگزاری می‌فرماید:

«شکر نعمت آن است که از آنچه خداوند حرام کرده است، دوری کنی»^۲.

۱- سورهٔ ابراهیم، آیهٔ ۷.

۲- کافی، ج ۲، ص ۹۵.

جدول زیر را مانند نمونه با مشورت هم کلاسی‌ها کامل کنید :

نعمت خداوند	شکر نعمت	ناسپاسی نعمت
معلم	۱- احترام به او ۲-	
دارایی و توانایی مالی		
پیامبران و امامان	۱- ۲- زیارت آرامگاه ایشان	
زبان		دروغ گفتن
گوش		

برترین سپاس

به نظر شما بهترین راه تشکر از خداوند چیست؟
برای تشکر از خداوند باید کاری انجام دهیم که آن را بیشتر دوست دارد.

امیرمؤمنان علی **علیه السلام** می‌فرماید :

«إِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ الصَّلَاةُ...»^۱

دوست داشتنی‌ترین کارها نزد خداوند بلند مرتبه، نماز خواندن است.

۱- مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۴۲.

خداوند آن قدر نماز را دوست دارد که آن را به تمام پیامبرانش آموخت و از آنان خواست هم خودشان نماز را به پا دارند و هم مردم را به آن سفارش کنند.
پیامبر اعظم **صلی الله علیه و آله** می فرماید :

«آن گاه که انسان با ایمان، به نماز می ایستد تا پایان نمازش، خداوند به او توجه می کند و رحمتش را بر سر او می گستراند. فرشتگان اطراف او را می گیرند و به او می گویند: ای نمازگزار، اگر می دانستی مورد توجه چه کسی قرار گرفته ای و با چه کسی مناجات می کنی، هرگز نماز را رها نمی کردی.»^۱

فعالیت کلاسی

- ۱- ما وقتی نماز می خوانیم، در حقیقت با خداوند سخن می گوئیم. او نیز حرف های ما را می شنود و به ما توجه می کند، پس شایسته است که .....
.....
- ۲- نماز خواندن چه نوع شکری است؟

بیشتر بدانیم

یکی از نزدیکان امام خمینی می گوید :
یک روز هنگام ظهر ناگهان صدای مهیبی همه ما را در جای خودمان میخکوب کرد. هواپیماهای عراقی برای بمباران جماران^۲ آمده بودند و صدای شلیک گلوله های ضدهوایی تمام فضا را پر کرده بود. برای ما که تا آن روز صدای ضد هوایی را از نزدیک

۱- کافی، ج ۳، ص ۲۶۵.

۲- جماران نام محله ای بود که خانه امام در آنجا قرار داشت.

نشینیده بودیم، صدای هر شلیک مانند منفجر شدن یک بمب بود. به همین دلیل سراسیمه به طرف اتاق امام دویدیم. اما هنگامی که به اتاق رسیدیم دیدیم امام در ایوان اتاق مشغول نماز و گویا اصلاً صدایی نشنیده‌اند. ایشان آن قدر غرق در نماز و مناجات با پروردگار خود بودند که حتی متوجه ورود ما به اتاق هم نشده بودند.^۱

خودت را امتحان کن

- ۱- شکر عملی چیست؟
- ۲- مهم‌ترین فایده نماز خواندن را توضیح دهید.
- ۳- حضرت علی **علیه السلام** درباره دوست داشتنی‌ترین کارها نزد خداوند چه می‌فرماید؟

۱- اقتباس از کتاب برداشتهایی از سیره امام خمینی (ره)، ج ۳، ص ۵۹.

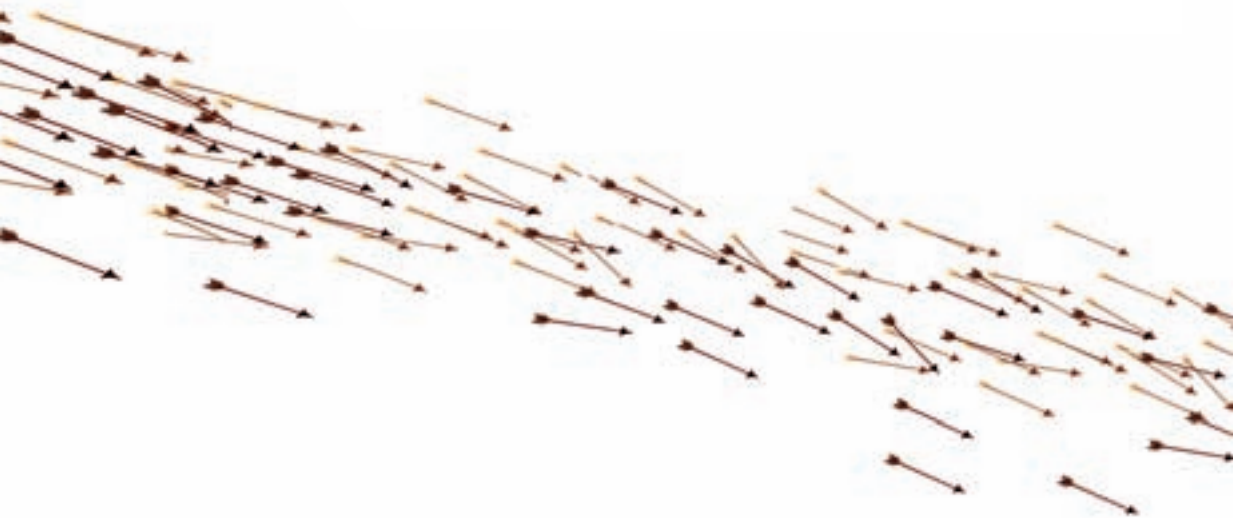

خداوندا، آن قدر به من بخشش می کنی که از
 شمارش آن ناتوانم،
 و رحمت آن چنان مرا فرا می گیرد که شکر تو را
 فراموش می کنم،
 پروردگارا، چقدر کوچک است تشکر من، در
 کنار مهربانی هایت،
 و چقدر ناچیز است ستایش من، در کنار
 بزرگواری هایت،
 خداوندا، چگونه می توانم شکر نعمت هایت را به جا
 آورم،
 در حالی که همین شکر کردن من هم نعمتی است از
 تو...!

شما هم می توانید چند جمله با پروردگار مهربانتان
 مناجات کنید: .....

درس چهارم ستون دین

وقت دیدار

گویا از آسمان آتش می بارد. زمین مثل تنور داغ و سوزان است. چند روزی است که در محاصره اند و دشمن نمی گذارد از رود فرات آبی بردارند. حالا تشنگی خودش را بیشتر نشان می دهد و تحمل آن در این گرمای طاقت فرسا سخت و جانکاه شده است. اندک یاران شجاع و با ایمان امام حسین **علیه السلام**، با عشق به شهادت به میدان نبرد می روند و پس از نبردی دلاورانه، به شهادت می رسند.

خورشید که به میانه آسمان می رسد، یکی از یاران حضرت پیش می آید :

— وقت نماز است، دوست دارم پیش از شهادت با شما نماز بگزارم.

امام با لبخندی دلنشین می فرماید : نماز را یاد کردی، خداوند تو را از نمازگزاران

قرار دهد.

اللَّهُ اكْبَرُ، اللَّهُ اكْبَرُ ...

علی اکبر اذان می گوید و سپس نماز پرشکوه ظهر عاشورا آغاز می شود.
 امام با عده ای از اصحاب به نماز می ایستند و چند تن از یاران نیز برای محافظت از
 نمازگزاران در برابر آنها صف می کشند.
 دشمنان با دیدن این صحنه در گرماگرم نبرد، مسخره می کنند و می خندند. آن گاه کمان ها
 را با خشم می کشند و سپس بارانی از تیر بر روی بهترین بندگان خدا باریدن می گیرد.
 گویا شیطان تاب تماشای نماز امام حسین و یارانش را ندارد. نماز که پایان می یابد،
 دو تن از محافظان امام آسمانی شده اند.
 آنان شهیدان راه امام و نماز شده اند.

فعالیت کلاسی

از نماز ظهر روز عاشورای امام حسین علیه السلام و یارانش چه می آموزیم؟

زیباترین شتاب

فکر کن در مراسم بزرگی هستی که میهمانان زیادی در آنجا حضور دارند، اتفاقاً
 دانشمند بزرگی هم که تو او را می شناسی، در این مراسم شرکت کرده است. او کسی
 است که به دلیل اختراعات بسیار مهمش در دنیا مشهور شده است و همه آرزو دارند
 یک بار هم که شده او را از نزدیک ببینند. ناگهان یکی از اطرافیان او نزد تو می آید و
 می گوید: «تشریف بیاورید، استاد می خواهد شما را ببیند».

در این هنگام چه می کنی؟

اگر کسی بگوید: «حالا فرصت بسیار است، آخر مراسم به دیدار ایشان برو»، به او

چه می گویی؟

وقت نماز که فرا می رسد، فرشته ها به تو می گویند: زود باش، عجله کن. وقت

ملاقات با خداوند آسمان ها و زمین است.

خوب گوش کن! می شنوی؟...

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ؛   بشتاب به سوی نماز
حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ؛   بشتاب به سوی نماز
حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ؛   بشتاب به سوی رستگاری
حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ؛   بشتاب به سوی رستگاری

فکرش را بکن، آیا شایسته است بگویی : حالا کار دارم، نماز را بعد می خوانم ...
امام باقر **علیه السلام** می فرماید :

«نمازی که در اوّل وقت خوانده شود، با شکلی درخشان به سوی صاحبش
برمی گردد و می گوید : تو مرا خوب حفظ کردی، خدا هم تو را حفظ کند»^۱.

اما کسی که خواندن نمازش را بی دلیل عقب می اندازد، نماز را سبک شمرده و به آن
بی احترامی کرده است. به نظر شما چنین نمازی در پیشگاه خداوند چقدر ارزش دارد؟
پیامبر اعظم **صلی الله علیه و آله** می فرماید :

شیطان تا هنگامی از مؤمن ترسان و گریزان است که مراقب نمازهای پنج گانه اش
است تا آنها را در وقتش انجام دهد، اما همین که در نمازش کوتاهی کند، جرأت می یابد
و او را به گناهان بزرگ گرفتار می سازد.^۲

۱- کافی، ج ۳، ص ۲۶۸.

۲- کافی، ج ۳، ص ۲۶۹.

واجبات و ارکان نماز

زنگ ورزش تمام شده بود که صدای اذان، در فضای مدرسه پیچید :
اللَّهُ اكْبَرُ، اللَّهُ اكْبَرُ ...

این صدای وحید بود که با اذان خود همه را به نماز دعوت می کرد.
مسعود و رضا وضو گرفتند و به نمازخانه رفتند. حاج آقای پارسا - امام جماعت
مدرسه - رو به روی بچه ها در محراب نشسته بود و با کسانی که وارد می شدند، سلام و
احوالپرسی می کرد.

رضا و مسعود هم بعد از سلام با آقای پارسا نزدیک او نشستند. رضا که از ورزش
خسته شده بود، رو به مسعود کرد و گفت : کاش می شد همینطور نمازمان را نشسته
بخوانیم.

مسعود جواب داد : خوب نشسته بخوان، این که اشکالی ندارد اگر هم شک داری،
از حاج آقای پارسا بپرس.

رضا رو به حاج آقای پارسا کرد و پرسید : بیخشید حاج آقا ما می توانیم نمازمان را
نشسته بخوانیم؟

آقای پارسا در جواب گفت : ایستادن یکی از واجبات نماز است و نمازگزار باید تا
جایی که برایش امکان دارد نمازش را ایستاده بخواند. تنها کسانی می توانند نمازشان را
نشسته بخوانند که به دلیل ناتوانی یا بیماری قادر به ایستادن در نماز نباشند.

رضا گفت : بیخشید حاج آقا، اگر کسی خیلی خسته باشد و بخواهد فقط واجبات
نمازش را انجام بدهد، باید چگونه نماز بخواند؟

آقای پارسا جواب داد : هنگامی که رو به قبله می ایستد، ابتدا قصد می کند برای
خشنودی خداوند نماز می خواند و سپس اللَّهُ اكْبَرُ می گوید. بعد سوره حمد و یک
سوره دیگر از قرآن را می خواند و در ادامه به اندازه ای که دستش به زانوهایش برسد
خم می شود و می گوید : «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بِحَمْدِهِ». بعد می ایستد و سپس
می نشیند و دو بار پیشانی اش را بر روی خاک می گذارد و می گوید : «سُبْحَانَ رَبِّيَ
الْأَعْلَى وَ بِحَمْدِهِ».

— حاج آقا می شود به جای این کلمات سه بار بگوییم «سُبْحَانَ اللَّهِ»؟

— بله پسر، فرقی نمی کند. رکعت دوم را هم مانند رکعت اول می خوانیم و پس از سجده دوم می نشینیم و می گوئیم: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ اٰلِ مُحَمَّدٍ».

سپس اگر نماز صبح می خوانیم باید بگوییم:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلٰى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ؛ اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ».

اما اگر نماز دیگری غیر از نماز صبح می خوانیم، بعد از صلوات بر می خیزیم و در رکعت های سوم و چهارم یک سوره حمد به تنهایی می خوانیم و یا سه مرتبه آهسته می گوئیم: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ».

علاوه بر این باید تمام کارهای نماز را به ترتیب و بدون فاصله انجام دهیم.

در این هنگام رضا پرسید: مگر قنوت در رکعت دوم واجب نیست؟

حاج آقا جواب داد: اگرچه خواندن قنوت در نماز ثواب بسیاری دارد و ما می توانیم دعاهایمان را در قنوت از خداوند بخواهیم، اما توجه داشته باشیم که خواندن قنوت در نماز واجب نیست و ترک کردن آن نماز را باطل نمی کند.

در این هنگام آقای مدیر جلو آمد و گفت: بچه ها بهتر است بقیه سؤال هایتان را برای وقت دیگری بگذارید تا نماز اول وقت به تأخیر نیفتد.

مراجع تقلید در کتاب‌های توضیح المسائل، واجبات نماز را یازده مورد دانسته‌اند که عبارت‌اند از :

۱- نیت	۲- قیام	۳- تکبیرة الاحرام
۴- رکوع	۵- سجود	
۶- قرائت	۷- ذکر	۸- تشهد
۹- سلام	۱۰- ترتیب	۱۱- موالات

یک بار دیگر صحبت‌های آقای پارسا را با دقت بخوانید و با کمک معلم خود، شماره مربوط به هریک از این واجبات را در زیر آن بنویسید.

از بین واجبات یازده‌گانه‌ای که گفته شد، پنج مورد اول، ارکان نماز نامیده می‌شود. ارکان قسمت‌هایی از نماز است که اگر نمازگزار آنها را فراموش کند یا به اشتباه، اضافه انجام دهد نمازش باطل خواهد شد. ولی اگر واجبات دیگر را فراموش کند یا به اشتباه، اضافه انجام دهد، نمازش باطل نخواهد شد.

امام صادق **علیه السلام** همواره مراقب و دلسوز شاگردان و یاران خود بود و اشکالات دینی و اخلاقی آنها را با مهربانی به آنها گوشزد می‌کرد. روزی آن حضرت از یکی از یاران خود خواست در حضورش یک نماز دو رکعتی بخواند. او که فرصت خوبی برای اصلاح اشکالات نماز خود یافته بود، دو رکعت نماز خواند. امام به او فرمود: شایسته نیست یاران ما این‌گونه نماز بخوانند. آن‌گاه حضرت خود به پا خاست و دو رکعت نماز برای آموزش او اقامه کرد:

نماز امام با آرامش و سکون بود. به اطراف خود نگاه نمی‌کرد و تمام تمرکز ایشان

بر نماز بود. اعمال نماز را به دقت و پشت سرهم انجام می داد و در انجام هیچ واجبی کوتاهی نمی کرد. نماز امام سرشار از خضوع و خشوع در برابر پروردگار بود. آن حضرت بعد از نماز فرمود: یاران ما نماز را با آرامش و وقار می خوانند و تمام حواسشان به نماز است.^۱

خود را امتحان کن

- ۱- ارکان نماز چند تا است؟ آنها را نام ببرید.
- ۲- فرق میان ارکان و غیر ارکان در نماز چیست؟
- ۳- کدام یک از موارد زیر رکن و کدام یک غیر رکن است و هر کدام در یک نماز دور رکعتی چند مرتبه تکرار می شوند: نیت، رکوع و تشهد.

پیشنهادهای

- ۱- از نماز جماعتی که در آن شرکت می کنید، گزارشی تهیه کرده و در کلاس برای معلم و دوستانتان بخوانید.
- ۲- در حضور معلم یا امام جماعت یا پدر و مادر خود، یک نماز کامل بخوانید و از آنها بخواهید اشکالات نماز شما را برطرف نمایند.

۱- آمالی شیخ صدوق، ص ۴۱۴-۴۱۳.